

מי אתם בני בארי

מים ראשונים: מי הם בני בארי ומה הקשר שלהם לשבת שובה? מה פשר הכתרת שבת זו כשמינית לנחמה? הכל בהמשך הדף. רמז: נביא התשובה.

פסיקתא רבתי (איש שלום) פיסקא כח, מדרש תהלים קלז – על נהרות בבל

... שהיה נבוכדנצר הרשע יושב בספינה הוא וכל גדוליו וכל שריו ועמם כל מיני זמר ... וכל מלכי יהודה מושלכים בשלשלאות של ברזל והולכים ערומים על שפת הנהר. נשא נבוכדנצר הרשע את עינו וראה אותם אמר לעבדיו: מפני מה הולכים הללו בלא משאוי? מיד נטלו משאוי והניחו על כתיפם עד שנכפפות קומתם מפני המשאוי, ...¹ מיד ירדו, לא מלאכי השרת בלבד אלא אף הקב"ה נשא עמם, אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרם: "למענכם שלחתי בבלה" (ישעיהו מג יד).² וכל ישראל באים הגולה יצאו לקראתם: בני בארי ובני מדינות אחרות והיו רואים אותם מוטלים בשלשלאות של ברזל, היו מתמהין ובוכים עליהם ואומרים: "עם ה' אלה ומארצו יצאו" (יחזקאל לו כ) דבוודאי דאילו הם.³ מה עשו בני בארי באותה שעה? הפשיטו את עבדיהם ואת שפחותיהם והקריבו דורון לנבוכדנצר.⁴ אמר להם: על מה אתם עושים כך? אמרו לו: אנו אומרים שמא מלך אוהב ערומים אתה. אמר להם: הואיל ואינו אלא דרך בזיון, לכו והלבישום לישראל.⁵

דברי הימים א פרק ה פסוק ו

בַּאֲרֵה בְנוֹ אֲשֶׁר הִגְלָה תִּלְגַּת פְּלִנְאֶסֶר מֶלֶךְ אֲשֶׁר הוּא נָשִׂא לְרֵאוּבֵנִי.⁶

מדרש ספרי דברים פרשת וזאת הברכה פיסקא שמז

"יחי ראובן ואל ימות ויהי מתיו מספר" - גבורים בכח גבורים בתורה. גבורים בכח, שנאמר: "מתוך בחרב יפולו וגבורותיך במלחמה" (ישעיה ג כה), גבורים בתורה, שנאמר: "גבורי כח עשי דברו" (תהלים קג כ). ואומר: "בארה בנו אשר הגלה תגלת פלאסר מלך אשור הוא נשיא לראובני" (דברי הימים א ה ו).⁷

¹ המדרש מאריך שם בתיאור הסבל הקשה של גולי בבל בעת שבייתם והגלייתם כעבדים לבבל. קצרנו על מנת להגיע לנושא שלנו. ראה איכה רבה פתיחתא לד שגם ירמיהו נשא בעול עם הגולים וכאב את כאבם: "והיה ירמיהו רואה את של בחורים נתונים בקולרין ונותן את ראשו עמם ונבזזראדן בא ומעבירו מהן, וחוזר ורואה את של זקנים שלולים בשלשלאות ונותן את צוארן עליהם וכו'". הרי לנו המלאכים, ירמיהו ואף הקב"ה בכבודו ובעצמו נושאים בעול. מי עוד יכול להקל בסבלם של הגולים השבוים? (ולגבי הקב"ה שנושא עמם, ראה דברינו [אילמלי מקרא כתוב אי אפשר לאומרם](#) בדפים המיוחדים, שם הרחבנו והבאנו דוגמאות נוספות לשימוש בביטוי מיוחד זה)

² בתחילה בני בארי "ובני מדינות אחרות" תמהים לנוכח שיירת העבדים השחוחים המובאים כעבדים לבבל. כלום לא ראו מחזות כאלה בעבר לנוכח כיבושיה של האימפריה הבבלית השליטה? האם משהו שונה ומיוחד בגולים האלה צד את עינם עד שידעו לזהות את הגולים ולומר עליהם את הפסוק מספר יחזקאל: "עם ה' אלה ומארצו יצאו"? (פסוק שנאמר שם לשלילה). כך או כך, בשלב מסוים מתקרבים בני בארי אל הגולים ומזהים אותם בבור: "בוודאי אילו הם" ו"בני מדינות אחרות" מסתלקים ונעלמים.

³ השווה עם בני ישמעאל מהם ציפו הגולים לעזרה אך הם קדמו אותם בפת מלוכה ונאדות נפוחים יריקים, כמתואר במדרש תנחומא יתרו סימן ה, מדרש תהלים פרק ה ועוד.

⁴ מי אתם בני בארי שגיליתם חמלה על גולי בבל המוכים והנאנקים תחת משאם ולעגם של נבוכדנצר ושריו השטים בספינה על נהר הפרת? מי אתם בני בארי שיש לכם מעמד מכובד בפני נבוכדנצר הרשע והשפעה עליו לשנות את דעתו ולהקל מסבלם והשפלתם של הגולים??

⁵ פסוק זה מביא אותנו להגליית שבטי עבר הירדן המזרחי, ליתר דיוק, להגליית שבט ראובן. ראה שם בראש הפרק בדברי הימים איך מתוארות תולדות שבט ראובן בתמצית מראובן בכור בני יעקב שאיבד את הבכורה ליוסף ואת ההנהגה ליהודה, דרך כשבעה דורות עד שהוא מגיע אל אדם בשם בארה שהיה נשיא שבט ראובן בעת שהוגלו ע"י פלנאסר מלך אשור. וכבר הרחבנו בנושא גלות שבטי עבר הירדן המזרחי כצעד ראשון של גלות עשרת השבטים (ממלכת ישראל) בדברינו [שבטי עבר הירדן המזרחי – 2](#) בפרשת מטות. כאן יש לנו קצה חוט ראשון בדבר זהותם של בני בארי שהם מצאצאי שבט ראובן שגלה ראשונה.

⁶ מדרש ספרי דברים מרחיב בקבלה של ראובן ע"י משה, בניגוד ליעקב ש"ברכתו" לראובן אינה אלא תוכחה אחת גדולה (אבל עדיין קורא לו "בכור"). המדרש משבח את גיבורי שבט ראובן שאמנם היו גיבורים בכח ממש, אבל עיקר גבורתם הייתה בתורה. וכל זה אימתי? בגלות החרש והמסגר שקדמה לגלות ממלכת יהודה שזכרה לעיל. נראה שמדרש קצר וסתום זה יתבאר ע"י המקבילה בספרי דברים פרשת האזינו פיסקא שכא: "וכי מה גבורה עושים בני אדם ההולכים בגולה? ומה מלחמה עושים בני אדם זקוקים בזיקים והנתונים בשלשלאות? אלא גבורים אלו גבורי תורה כענין שנאמר: ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו (תהלים קג כ). עושי מלחמה, שהיו נושאים ונותנים במלחמתה של תורה, שנאמר: על כן יאמר בספר מלחמות ה' (במדבר כא יד). ואומר: והחרש והמסגר אלף (מלכים ב כד טז). חרש אחד מדבר והכל שותקים. והמסגר, הכל יושבים לפניו ולמדים הימנו אחד פותח ואחד סוגר". ראה דרשה זו גם בסדר עולם רבה (ליינר) פרק כה. גלות החרש והמסגר הייתה בימי יהויכין וע"י בבל. קדמה לה גלות שנים וחצי השבטים ולאחריהם שאר עשרת השבטים. הם היהודים הראשונים שהתיישבו בבקעת אשור בבל היא עירק של היום (היא מולדתו של אברהם אבי האומה, ראה פסחים פז ע"ב מדוע הוגלו בני ישראל לבבל). הם שמקבלים כעת את גולי יהודה. אנחנו כעת מבינים מי הם בני בארי ומה הקשר שלהם לגולי בבל ואיך זיהו אותם. אך עדיין, מה לכל זה ולפרשת שובה?

בראשית רבה פב יא, פרשת וישלח

"בני לאה בכור יעקב ראובן" (בראשית לה כג).⁸ רבי יודן בשם רבי אחא: ראובן בכור לעיבור, בכור ללידה, בכור לבכורה, בכור לנחלה, בכור לעבודה, בכור לתשובה. ר' עזריה אמר: אף בכור לנבואה, שנאמר: "תחילת דבר ה' בהושע". (הושע א א).⁹

הושע פרק א פסוקים א-ב

דָּבַר ה' אֲשֶׁר הָיָה אֶל הוֹשֵׁעַ בֶּן בְּאֲרִי בְיָמַי עֲזָיָה יוֹתֵם אֶחָז יְחֻזְקִיָּה מְלָכֵי יְהוּדָה וּבְיָמַי יַרְבֵּעַם בֶּן יוֹאָשׁ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל: וְתַחֲלַת דְּבָר ה' בְּהוֹשֵׁעַ וְכוּ'.¹⁰

ויקרא רבה ו, פרשת ויקרא

אמר ר' סימון: שני פסוקים נתנבא בארה, ולא היה בהן כדי ספר וניטפלו בישעיה. אילו הן: "וכי לאמרו אליכם דרשו אל האבות ואל הידענים המצפצפים והמהגים הלוא עם אל אלקהיו ידרש בעד החיים אל המתים: לתורה ולתעודה אם לא לאמרו פדבר הנה אשר אין לו שחר" (ישעיה ח ט). אמר ר' יוחנן: כל נביא שנתפרש שמו ושם אביו נביא בן נביא, וכל שנתפרש שמו ולא שם אביו הוא נביא ולא בן נביא.¹¹

מדרש אגדה (בובר) ויקרא פרשת אחרי מות פרק טז

ואמר ר' יוחנן: גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד, שנאמר: "שובה ישראל עד ה' אלהיך" (הושע יד ב).¹³ ותחילת מי שחזר בתשובה היה ראובן, שנאמר: "וישב ראובן אל הבור וגוי" (בראשית ל"ז כ"ט) - אל תקרי וישב אלא שעשה תשובה ... אמר לו הקב"ה: אתה בקשת למחזרא ברא חביבא לאביו,¹⁴ חיך שכן בנך בא ומחזיר את ישראל למוטב, ומי היה? זה הושע בן בארי, וכתוב: "בארה בנו" (דברי הימים א ה ו), ולמה נקרא שמו בארה? שהיה בארה של תורה, ולמה מת בגולה? כדי שיחזרו עשרה שבטים בזכותו, והוא בן בנו של ראובן. ולמה נקרא שמו בארה? משום וישב ראובן אל הבור: ¹⁵

⁸ שים לב למיקום פסוק זה מיד לאחר מעשה ראובן ובלהה. על כך בא מדרש זה ובעקבותיו אחרים.
⁹ למרות חטאו במעשה בלהה, ראובן הוא הבכור לדברים הרבה. מכולם חשובה לנו הבכורה לתשובה. כיצד? משום שהושע שהוא תחילת הנביאים (מוסבר להלן) הוא משבט ראובן. את ייחוסו לשבט ראובן למדנו משמו בן בארי ומהפסוק בדברי הימים שראינו בשני המקורות הקודמים שמעידים על כך. (בארה בנו היה נשיא ראובן בעת הגלות ע"י אשור). ומה עם מעמדו של הושע בראש הנביאים (שיש להם ספר בשמם)?

¹⁰ בסדר הספרים שבידינו נכרך הושע עם שנים עשר הנביאים שהאחרונים שבהם הם מתחילת תקופת בית שני בעוד שהוא עומד אי שם באמצע בית ראשון וקודם לישעיהו ולירמיהו כפי שעולה בברור משמות המלכים שבתקופתם נבא: "עזייה יותם אֶחָז יְחֻזְקִיָּה מְלָכֵי יְהוּדָה וּבְיָמַי יַרְבֵּעַם בֶּן יוֹאָשׁ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל". ראה גמרא פסחים פז ע"א: "בפרק אחד נתנבאו ארבעה נביאים, וגדול שבכולן הושע, שנאמר תחילת דבר ה' בהושע. ... אמר רבי יוחנן: תחילה לארבעה נביאים שנתנבאו באותו הפרק, ואילו הן: הושע, ישעיה, עמוס, ומיכה". ראה עניין זה ביתר פירוט בגמרא בבא בתרא יד ע"ב שדנה בסדר ספרי התנ"ך (כ"ד ספרים) ומחבריהם: "תנו רבנן: סדרן של נביאים: יהושע ושופטים, שמואל ומלכים, ירמיה ויחזקאל, ישעיה ושנים עשר. מכדי הושע קדים, דכתיב: תחילת דבר ה' בהושע ... וא"ר יוחנן: שהיה תחילה לארבעה נביאים שנתנבאו באותו הפרק, ואילו הן: הושע וישעיה, עמוס ומיכה". ראה שם ההסבר לגבי כינוסו של ספר הושע לבסוף בתוך תרי עשר בשל הקשר שיש לו עם נביאי בית שני. קשר שהמפרשים שם לא פירשו ולפי דברינו להלן יתברר היטב. לעניינינו, הנה התקדמנו עוד צעד, התחברנו דרך בני בארי (שקרויים על שמו של בארה הנשיא שהוא אביו או בנו של הושע) אל הושע שהוא בכור לתשובה.

¹¹ הושע שנבחר לנביא התשובה (דברינו הושע נביא התשובה בשבת שובה) הוא נביא בן נביא. גם אביו בארה היה נביא שקרא לעם לזנוח את האמונה בבועלי אוב ושאר מיני ידעונים למיניהם ולדבוק בתורה ובתעודה, ומשום מה נטפלה נבואתו הקצרה לישעיהו ולא לבנו הושע. הוא ישעיהו שאת שבע נבואותיו קראנו בשבע שבתות הנחמה שאחר כתלנו ובאה שבת שובה בה אנו קוראים בהושע בן בארה דווקא. ונראה לחדש שבארה היה לא רק אביו של הושע אלא גם בנו, מה שאולי מתאים יותר לסדר הדורות.

¹² מקור מדרש זה הוא פסיקתא דרב כהנא (מנדלבוים) פסקא כד - שובה סימן ט שם, שלוש הדרשות של ר' אליעזר, ר' הושע, ודרשת רבנן: "אמר לו הקב"ה: אתה ביקשתה למחזריה ברא חביבא לאבוי, חיך שכן בנך מחזיר את ישראל לאביהם שבשמים. ואיזה זה? זה הושע וכו'". בחרנו להביא דרשה זו מנוסח מדרש אגדה בובר.

¹³ שהם ממש מילותיו של משה בפרשת התשובה שקראנו בשבת פרשת נצבים: "ושבת עד ה' אלהיך". קשר זה למשה יחזור להלן.
¹⁴ תרגום: אתה בקשת להחזיר הבן האהוב לאביו. הוא יוסף, שראובן אומר לאחיו, בראשית לז כא-כב: "וישמע ראובן ויצלהו מידם ויאמר לא נכנו נפש: ויאמר אליהם ראובן אל תשפכו דם השליכו אתו אל הבור הנה אשר במדבר ויד אל תשלחו בו למען הציל אתו מידם להשיבו אל אביו".

¹⁵ "בארה" מתקשר אל הבאר (בור) אליה הושלך יוסף בעצתו של ראובן שאמנם היה מעשה קשה, אך סופו הצלה ליוסף וראובן ששב אל הבור במטרה לתקן את הצעתו ולהחזירו ליעקב, הוא הבכור לתשובה. שם נולדה תכונת התשובה של משפחת בארי מצאצאי ראובן (במילה "בארה" אולי שומעים גם את צליל השם "ראובן" בחילוף אותיות). משבט ראובן הבכור לתשובה יצא הנביא הושע בן בארי שמחזיר את ישראל בתשובה. אלא שתשובה זו אינה מצמצמת בתשובת היחיד ונמשכת אל השיבה לארץ. ראה דברינו מתשובה לשיבה בפרשת נצבים. עשרת השבטים ובראשם בני בארי, שקבלו ברחמים ובאהבה את אחיהם הגולים לבבל, עתידים לחזור לארץ. אולי גם להמשיך את תשובתו של ראובן שניסה לתקן את חטא שנאת האחים בעטיה גלו למצרים (ושוב בבית שני) ולא זכה להשלים. והכל גם בזכות אביו או שמו בנו של הושע נביא התשובה, שהיה ממשפחת בארי משבט ראובן שגלה ראשון.

פסיקתא רבתי (איש שלום) הוספה א פיסקא ג - שובה ישראל

"שובה ישראל וגוי" ... ולמה מת בארה בגולה? כדי שיחזרו עשרת השבטים לירושלים. ולמה מת משה במדבר? כדי שיחזרו ויעמדו דור המדבר בזכותו. ... אמר לו הקב"ה לראובן אתה פתחת בתשובה תחילה חייך הושע בן בארי בנך יבא ויפתח להם לישראל בתשובה, שנאמר: "שובה ישראל עד ה' אלהיך וגוי" ¹⁶.

סוף דבר – מי אתם בני בארי?

בני בארי הם מצאצאי שבט ראובן שהיה משניים וחצי שבטי עבר הירדן המזרחי שגלו ראשונים. הם שמקדמים את פניהם של אחיהם בני יהודה (שבספר יהושע כמעט ויצאו עליהם למלחמה), ומקלים על סבלם. מסתבר שבמרוצת השנים השתלבו גולי שניים וחצי השבטים בין הבבלים ואף קנו להם מעמד אצל המלוכה עד שנבוכדנצר מתחשב בדעתם. ¹⁷ הם צאצאי משפחת הבארי או הבארה משבט ראובן עליו נמנה גם הנביא הושע בן בארי שמחד גיסא הוכיח קשות את בני ישראל ומאידך גיסא הפך לנביא התשובה. ראה דברינו [הושע נביא התשובה](#) בשבת שובה וכן [הושע פרק ב](#) בפרשת במדבר. בני בארי המיוחסים מזהים את הגולים המושפלים: "עם ה' אלה ומארצו יצאו" ואינם מתכחשים להם. אפשר שמכאן ואילך חזרו והשתלבו אלה עם אלה וזו ההתחלה של גלות בבל המפוארת. ולא נותר אלא להרהר מי הם "בני מדינות אחרות" שסייעו לבני בארי והאם סיפור זה הוא קדימון לסיפור מגילת אסתר: הקרבה למלך, עמי הארץ המתיהדים ועוד. האם זה הסוף? קליטתם של גולי בבל בארץ ממנה יצא אברהם למסעו "אל הארץ אשר אראך" וייסודה של קהילת בבל המפוארת? מגילת אסתר שמסמלת "רווח והצלחה" במקום אחר? האם זו התשובה שהנביא הושע שחי בארץ ומתחבר למשה, קורא לה? תשובה דתית, תשובת היחיד בלבד?

פסיקתא רבתי (איש שלום) פיסקא כה, מדרש תהלים קלז – על נהרות בבל

מה שכתב של בני בארי? נטה עליהם הקב"ה חסד מכל ארץ ישראל. ואין לך בארץ ישראל שהיו יפים ביותר אלא בני בארי, אמרו: כל אדם שנכנס לשם אינו מבקש לצאת בלא עבירה. ¹⁸

שבת שלום

שנה טובה וגמר חתימה טובה

מחלקי המים

מים אחרונים: ומה פשר הנחמה השמינית? המדרש הראשון והאחרון, הפותח בגולי בבל ומסיים בנחלת בני בארי בארץ ישראל, מחבר אותנו לקשר בין תשובה לשיבה, מוטיב עליו הרחבנו כאמור בדברינו [מתשובה לשיבה](#) בפרשת נצבים. הקריאה בהפטרות עשרת השבועות האחרונים יוצרת קשר לדורות בין שלוש הפורענויות – שבע הנחמות – ועשרת ימי תשובה. תשובה שמתחברת לשיבה, בדמות בני בארי ושבוי ציון בכל הדורות עד העולים בימינו, היא הנחמה השמינית.

¹⁶ מדרש פסיקתא רבתי חוזר על פסיקתא דרב כהנא ומדרש אגדה בובר ה"ל, אבל מוסיף את משה ויוצר קשר מעניין בין משה אבי הנביאים והושע "תחילה לארבעה נביאים". ראשית, באנלוגיה של התשובה או השיבה "עד ה' אלהיך". שנית, בחיבור של שני האובדים של עם ישראל: דור המדבר ועשרת השבטים. שלישית, אם נשלב כאן את מדרש במדבר רבה י"ג (בדברינו [כי לא תעבור את הירדן הזה](#) בפרשת ואתחנן) שמסביר שמשם נקבר במדבר כדי שבזכותו יחזור דור המדבר לארץ, נבין כעת גם את פשר הדרשה שבזכות בארה יחזרו עשרת השבטים לארץ. הוא עתיד לחזור איתם (הם בזכותו והוא בזכותם) בדומה למשה ודור המדבר. ורביעית, הקשר עם משה מזכיר שהתשובה שבתורה היא גם ובעיקר השיבה לארץ, כפסוקים שקראנו בשבת פרשת נצבים, דברים ל ב-ד: "וְשָׁבַת עַד ה' אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל פְּקוּדוֹתַי אֲשֶׁר אֶמְרָ לְךָ אֵת שְׁבוּתְךָ וְרָחַמְךָ וְשָׁב וְקִבַּצְךָ מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפִּיצְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה: אִם יְהִי נִדְחָךְ בְּקִצְהָ הַשָּׁמַיִם מִשָּׁם יִקְבְּצֶךָ ה' אֱלֹהֶיךָ וּמִשָּׁם יִקְחֶךָ". ומה שלא זכו דור המדבר ועשרת השבטים זכו הדורות האחרונים שקבעו פסוקים אלה בתפילה לשלום המדינה.

¹⁷ אפשר אפילו שבני בארי סייעו למלכי בבל לבסס את שלטונם אחרי כיבוש אשור, כפי שאירע במרוצת הדורות בגלויות ישראל השונות על פני תבל. יהודים יועצי חצר נכבדים, מפתחי כלכלה ומסחר המסייעים לביסוס השלטון (ראה שיר השירים רבה פרשה ה על הפסוק: קמתי אני לפתוח לדודי, כיצד כורש עוצר את הרשות שנתן ליהודים לעלות כשגילה שהכללה נעצרה: "יצא כורש לטייל במדינה וראה המדינה שוממת אמר מה טיבה של מדינה זו שוממת, איכן הם הזהבים, איכן הם הכספים, אמרי ליה ולא אתה הוא דגורת ואמרת כל יהודאין יפקון ויבנון בית מקדשא מנהון דהבים ומנהון כספים הא דסלקין למבנא מקדשא, בהיא שעתא גזר ואמר דעבר פרת עבר דלא עבר לא יעבור".

¹⁸ נסיים במדרש בו פתחנו, בחלק שהשמטנו במכוון בראש דברינו וכעת הגיעה שעתו. יש לשוב ולקרוא את המדרש בשלמותו, כמו שמצוי גם במקבילה במדרש תהלים (שוחר טוב; בובר) מזמור קלז: "מיד ירדו מלאכי השרת ונטלו המשאוי מעליהם, ולא מלאכי השרת בלבד, אלא אף הקב"ה נשא בעצמו ... והיו רואין אותן ערומים. מה עשו בני בארי? הפשיטו את עבדיהם ואת שפוחתיהם והקריבו דורן לפני נבוכדנצר, אמרו לו: שמא מלך אוהב ערומים אתה. אמר להם: לכו והלבישו את בני ישראל. מה שכתב של בני בארי? נטה הקב"ה עליהם חסד מכל ארץ ישראל, והם יפים יותר. אמרו: כל אדם שנכנס שם אינו מבקש לצאת בלא עבירה". השכר שקבלו בני בארי (או בארה) על מעשה החסד שלהם עם גולי בבל שהובאו בשלשלאות לבבל הוא נחלה טובה ונאה בארץ ישראל, אולי אי שם בנחלת שבט ראובן בעבר הירדן המזרחי (יש עדויות מחז"ל ומספר מקבים א על התיישבות יהודית בעבר הירדן המזרחי בימי בית שני, בפרט בתקופת החשמונאים כולל נחלת ראובן). כל אדם שנכנס לתחום מושבם של בני בארי היה מבקש לצאת "בלא עבירה". זה כוחם של בני בארי שהושע נביא התשובה הוא נציגם בשבת זו ונבחר כנביא התשובה לעם ישראל.